

ДО
КОНСТИТУЦИОННИЯ СЪД
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

СТ А Н О В И Щ Е

от
АРБИТРАЖНИЯ СЪД
при
БЪЛГАРСКАТА СТОПАНСКА КАМАРА

По к.д. № 9 от 2010 г., образувано по искане на Омбудсмана на Република България, с което са оспорени чл. 519 и 520 от Граждански процесуален кодекс /ГПК, обн. ДВ, бр. 59/2007, посл. изм. ДВ, бр.13/2010/

Уважаеми конституционни съдии,

Арбитражният съд при Българската стопанска камара подкрепя искането на Омбудсмана на Република България за обявяване на противоконституционност на оспорените разпоредби - чл. 519 и чл. 520 от ГПК.

Разпоредбите на чл. 519, ал.1 и 2 ГПК не допускат изпълнение на парични вземания срещу държавни учреждения и общини, определят специален ред за тяхното изплащане и предвиждат условие за плащане - наличие на кредит в бюджета за съответната година, а ако няма такъв се въвежда задължение за вишестоящото учреждение да предприеме мерки, за да се предвиди такъв кредит най-късно в следващия бюджет. Чл. 520, ал. 1 ГПК не допуска изпълнение върху средствата по банковите сметки на бюджетно субсидирани заведения, постъпили като субсидия от републиканския бюджет. Втората алинея на чл. 520 посочва, че изпълнението на парични вземания върху друго имущество - частна собственост на бюджетно субсидирани заведения, се извършва по правилата на Част пета, дял втори от ГПК. Посочените правила на Част пета и без друго трябва да намерят приложение при изпълнение на парични вземания, тъй като това е общият ред при изпълнителното производство. При това положение съществуването на втората алинея придобива смисъл само в отношението ѝ към първата алинея на чл. 520 ГПК - тя ненужно подкрепя изключението по ал. 1, като изрично потвърждава разделението на възможните способи на защита в изпълнителното производство и по същество означава, че само извън

случаите по ал. първа допуска да се прилага общият ред. Точно този неин смисъл я свързва пряко с разпоредбата на първата алинея, иначе тя би била напълно излишна. Затова оценката за конституционностьобразност на първата алинея на чл. 520 ГПК трябва да рефлектира и върху разпоредбата на втората алинея.

Съществува аксиома, според която държавата трябва „да бъде почитена” и никаква необходимост не може да я освободи от това ѝ задължение. Това важи особено в областта на финансовото законодателство. Тази аксиома изисква да бъде заклеено всяко законодателно поведение, чиито резултат са законови разпоредби, които се изработват в интерес на властта или на приближените до нея, произволното действие на законови разпоредби в области, в които действат **фундаментални принципи или утвърдени правни институти и т.н.**

Общозвестен факт в обществото е, че в края на 2009 г. и началото на 2010 г. държавата и общините имат огромни по размер неизпълнени задължения към граждани и юридически лица. Дефицитът в бюджета е причина за възникване на огромните задължения към юридически и физически лица. Промените в чл. 519 и чл. 520 ГПК се приемат точно в такъв момент и по същество отлагат за неопределено време изплащането на парични вземания, които са установени по съдебен ред и вискателят разполага с изпълнителен лист. Ако принудителното изпълнение се отлага със закон за неопределен период, ясно е, че привилегированите длъжници по никакъв начин не са мотивирани доброволно да изпълнят задълженията си по валидни облигационни или други правни отношения. По този начин се подриват устоите на облигационното и търговското право. Всеки длъжник отговаря за задълженията си - за тяхното изпълнение, а не само за вредите от неизпълнението. Санкцията за това, че длъжникът не изпълнява доброволно задълженията си, са принудителните мерки в изпълнителното производство. „Без отговорността /т.е. лишено от санкцията си/ облигационното отношение би се превърнало в една безкръвна, безжизнена и затова безполезна конструкция, неспособна да се справи със задачите, които оправдават нейното установяване. Дългът и съпътстващата го отговорност са всъщност два аспекта на едно и също нещо - двете страни на един и същ медал.”/Ал. Кожухаров. Облигационно право, Нова редакция и допълнения, С.2002/.

1. Оспорените разпоредби на чл. 519 и чл. 520 ГПК противоречат на чл. 17, ал. 1-3 от Конституцията.

Правото на собственост се гарантира и защитава от закона. Частната собственост е неприкосновена. Всяко съдебно признато и неоспоримо парично вземане е елемент от имуществото на неговия титуляр и е приравнено на правото на собственост. Всякакви ограничения в ползването

на собствеността е нарушение на конституционния принцип на неприкосновеност на частната собственост. Европейският съд по правата на човека вече е осъдил България по цитираните в искането на Омбудсмана решения по казуси със сходен предмет. При това положение приемането на законови разпоредби, които имат зле прикрита цел - да се отложат дължими плащания от страна на държавата и общините, за да се облекчат проблемите с бюджета, въпреки очевидното нарушение на конституционно признати права, представлява законодателно поведение, което последователно трябва да бъде отричано. Обявяването на противоконституционност на оспорените разпоредби е най-радикалният начин на заклеявяване на подобно законодателно поведение.

2. Налице е противоречие на оспорените разпоредби с чл. 19, ал. 1 и ал. 2 от Конституцията.

Конституционният съд е дал задължително тълкуване на разпоредбите на чл. 17, ал. 2 и чл. 19, ал. 2 и ал. 4 от Конституцията в реш. № 19/93 г. по к.д. №11/1993 г. При упражняването на частната собственост всички правни субекти са равнопоставени. Чл. 19, ал. 2 от Конституцията се отнася не само за гражданите и юридическите лица, но и за държавата и общините.

Оспорените разпоредби на ГПК създават привилегия на държавните учреждения, общините и бюджетно субсидирани заведения, което влиза в пряко противоречие с чл. 19, ал. 2 от Конституцията.

Подкрепяме изцяло мотивите на Омбудсмана, изложени в т. 2 от неговото искане.

3. Визираното в т. 3 от искането на Омбудсмана противоречие с чл. 57 от Конституцията би могло да се поддържа, ако последиците от оспорените разпоредби на чл. 519 и чл. 520 ГПК се интерпретират като своеобразен мораториум на държавните и общински плащания по сключени и изпълнени договори. Тогава подобен мораториум, който ограничава правото на собственост, би попаднал под критериите за прилагане на временни ограничения на отделни права на гражданите, посочени в чл. 57, ал. 3 от Конституцията. Очевидно е, че законодателят не е имал такава сериозна цел - да ограничава временно упражняването на отделни основни конституционни права на гражданите, поради което твърдението за нарушение на чл. 57, ал. 3 по-скоро е неоснователно.

4. Налице е противоречие на оспорените разпоредби с чл. 121 и чл. 122 от Конституцията.

Подкрепяме мотивите на Омбудсмана, изложени в т. 4 от искането.

Конституционният съд се произнася само по направеното искане, но не е ограничен с посоченото основание за несъответствие с Конституцията - чл. 22, ал. 1 ЗКС. Омбудсмана не е посочил несъответствие с чл. 122 от Конституцията, но според нас е налице и такова противоречие.

Изпълнението на съдебните актове следва да се разглежда като съществена част от понятието „процес“ по смисъла на ЕКПЧ. Изпълнителното производство е своеобразно продължение на съдебния процес, защото чрез него се постига целта - удовлетворяване на кредитора.

Трябва да се отчете фактът, че вземанията на физическите и юридическите лица спрямо длъжниците, визирани в чл. 519 и чл. 520 ГПК от материалноправно гледище не се различават от вземанията спрямо други длъжници. Следователно от материалноправното естество на вземанията, респ. задълженията, не произтича различен режим на третиране, което настъпва при принудителното изпълнение. Привилегията по чл. 519 и чл. 520 няма материалноправно оправдание, тя е въведена произволно и създава възможност на държавните учреждения и общините да оправдават неизпълнението на съдебните решения с финансови затруднения. Паричните задължения са родови, а както е известно родът не погива (*genus non perit*). Това е изходната постановка на чл. 81, ал. 2 от Закона за задълженията и договорите: „Обстоятелството, че длъжникът не разполага с парични средства за изпълнение на задължението, не го освобождава от отговорност“. В облигационното право субективната невъзможност за изпълнение не е невъзможност. Тя се приравнява на възможност. Субективна невъзможност под форма на изчерпване на паричните средства ЗЗД обявява за правно безразлична. Привилегията на длъжниците по чл. 519 и чл. 520 ГПК влиза в разрез с този фундаментален принцип.

Ако вискател, с признато по съдебен ред вземане срещу държавно учреждение или община, депозира искането си за плащане пред съответния финансов орган, той представя и издадения изпълнителен лист. Това автоматично изключва възможността да избере друг способ за принудително изпълнение, напр. срещу движимо или недвижимо имущество или вземания на длъжника, защото за определен период той не разполага с изпълнителния лист. За да се образува изпълнително производство при съдия-изпълнител трябва да се представи изпълнителен лист, но той вече е при финансовия орган на съответното държавното учреждение или община. В оспорените разпоредби не се съдържат никакви правила за обжалване на отказа на финансовия орган да плати задължението, нито има правила колко време може да бъде задържан изпълнителният лист. Вискателят е лишен от правото на защита, с каквато по правило разполага в изпълнителното производство, в което действията и бездействията на съдебния изпълнител могат да се обжалват пред съд. **Налице е нарушение на чл. 122, ал. 1 от Конституцията.**

Уважаеми конституционни съдии,

Арбитражният съд при Българската стопанска камара подкрепя
искането на Омбудсмана на Република България за обявяване на
противоконституционност на разпоредбите на чл. 519 и чл. 520 ГПК.

София, 3 май, 2010 г.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НА АРБИТРАЖНИЯ СЪД ПРИ БСК

Проф. д-р Огнян ГЕРДЖИКОВ/

